

РОЗДІЛ 2 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.3:364.3-057.36

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.26>

Андрій КОЛОСОК

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-9167-5430

Scopus-Author ID: 36069569400

Web of Science Researcher ID: W-6262-2018

Ірина ЦИМБАЛЮК

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-0506-2262

Scopus-Author ID: 57193912373

Web of Science Researcher ID: G-9729-2019

Бібліографічний опис статті: Колосок, А., Цимбалюк, І. (2024). Соціальний захист ветеранів війни. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 187–196, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.26>

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціального захисту ветеранів війни шляхом їх соціально-економічної реінтеграції у цивільне суспільство.

В статті обґрунтовано актуальність проблеми соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, необхідність пошуку нових шляхів ефективної соціально-економічної реінтеграції даної категорії населення у післявоєнне суспільство. Досліджено наукові підходи щодо сутності та значення предмету дослідження, сформовано власне розуміння категорії соціальний захист ветеранів війни – це система заходів та програм, спрямованих на забезпечення прав та гарантій, створення належних умов життя, підтримку соціального та матеріального добробуту осіб, які брали участь у військових діях, їхніх сімей та інших пов'язаних з ними осіб. Досліджено нормативно-правову базу соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, визначено значну гromізdkість, суперечливість та необхідність вдосконалення законодавства в аспектах практичної реалізації соціальних гарантій даній категорії населення. Вивчено зарубіжний досвід соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, визначено низький рівень соціальної підтримки ветеранів у порівнянні із аналогічними системами країн, що входять до НАТО. Проаналізовано комплексну програму соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей на 2024–2026 роки в Луцькій міській територіальній громаді, визначено наявні проблеми та тенденції.

Запропоновано напрями вдосконалення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей: створення єдиного реєстру всіх категорій ветеранів; розвиток регіональних мереж соціальних центрів для ветеранів; розроблення інклюзивних програм соціальної підтримки для кожного ветерана; надання комплексної соціальної підтримки (фінансової, матеріальної, психологічної, медичної, тощо); забезпечення повної соціально-економічної реінтеграції ветеранів; здійснення постійного моніторингу та корекції програм соціальної підтримки ветеранів.

Перспективи подальших досліджень полягають у формуванні інклюзивних програм соціально-економічної реінтеграції ветеранів війни та членів їх сімей в умовах територіальної громади.

Ключові слова: ветерани війни, учасники бойових дій, реінтеграція ветеранів війни, соціальна реінтеграція, інклюзивні підходи, інклюзія.

Andrii KOLOSOK

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-9167-5430

Scopus-Author ID: 36069569400

Web of Science Researcher ID: W-6262-2018

Iryna TSYMBALIUK

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-0506-2262

Scopus-Author ID: 57193912373

Web of Science Researcher ID: G-9729-2019

To cite this article: Tsybaliuk, I., Kolosok, A. (2024). Sotsialnyi zakhyst veteraniv viiny [Social protection of war veterans]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 187–196, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.26>

SOCIAL PROTECTION OF WAR VETERANS

The purpose of the article is to provide a theoretical substantiation and develop practical recommendations for improving the effectiveness of social protection of war veterans through their socio-economic reintegration into civilian society.

In the article, the relevance of the problem of social protection of war veterans and their families, the need to find new ways of effective socio-economic reintegration of this population category into the post-war society is substantiated. The scientific approaches to the essence and significance of the study subject matter are investigated, and the author's own understanding of the category of social protection of war veterans is formed: it is a system of measures and programmes aimed at ensuring rights and guarantees, creating appropriate living conditions, and supporting the social and material well-being of persons who participated in military actions, their families and other persons related to them. The legal framework for social protection of war veterans and members of their families is studied, significant cumbersome, contradictions and the need to improve legislation in terms of practical implementation of social guarantees for this category of population are identified. Foreign experience in social protection of war veterans and their families is studied, and the low level of social support for veterans is identified in comparison with similar systems in NATO countries. A comprehensive programme of social protection of war veterans and their families for 2024–2026 in the Lutsk city territorial community is analysed, and existing problems and trends are identified.

Directions for improving the social protection of war veterans and their families are proposed: creating a unified register of all categories of veterans; developing regional networks of social centres for veterans; developing inclusive social support programmes for each veteran; providing comprehensive social support (financial, material, psychological, medical, etc.); ensuring full socio-economic reintegration of veterans; carrying out continuous monitoring and correction of social support programmes for veterans.

Prospects for further research lie in the development of inclusive programmes for the socio-economic reintegration of war veterans and their families in the context of a territorial community.

Key words: war veterans, combatants, reintegration of war veterans, social reintegration, inclusive approaches, inclusion.

Актуальність проблеми. В українських реаліях соціальний захист ветеранів війни та членів їх сімей стає ключовою проблемою суспільства, оскільки кількість даної категорії населення постійно зростає, а фінансові можливості держави не здатні у повній мірі забезпечити необхідну соціальну підтримку. Тому, надзвичайно важливим є створення умов для соціально-економічної реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство, аби вони самостійно могли забезпечити себе і свої родини. З цією

метою необхідно створювати загальнодержавні програми, які б мали продовження на територіальному рівні та передбачали інклюзивний підхід до кожного ветерана.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей є предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, Сербалюк Ю., досліджуючи соціальний захист військовослужбовців в умовах воєнного стану зазначив, що внесені зміни до нормативно-правових

актів розширили коло осіб, які мають право на соціальні гарантії, призначені для захисників Вітчизни. Крім того, збільшені розміри грошового утримання та одноразових виплат, введені додаткові гарантії соціального захисту для військовослужбовців, військовозобов'язаних, резервістів та членів їх сімей, а також членів добровольчих формувань територіальних громад. Відбулися позитивні зміни у вирішенні проблеми житла для військовослужбовців. Проте, продовжує залишатися актуальною проблема обізнаності захисників із соціальними правами, які гарантує законодавство у сфері соціальної, медичної, психологічної та професійної реабілітації, а також їх практичної реалізації (Сербалюк, 2022).

Незважаючи на позитивні зміни у законодавчому регулюванні соціального захисту ветеранів війни, ряд дослідників вказують на його неузгодженість та недосконалість практичної реалізації. Так, Митько Я.В. констатував наявність значної кількості прогалин в діючому законодавстві, щодо правових засад соціального захисту учасників бойових дій. На його думку, вирішенню більшості існуючих проблем сприятиме уніфікація спеціалізованого законодавства шляхом прийняття єдиного нормативно-правового акту, а саме – «Основ законодавства про соціальний захист учасників бойових дій та їхніх сімей» (Митько, 2019).

Письменна О.П. та Пінчук Р.С. зазначають, що необхідне подальше наукове дослідження та впровадження належного нормативно-правового регулювання для вирішення питань, пов'язаних із грошовим, медичним, соціальним та інформаційним забезпеченням учасників бойових дій. Окрім цього, для поліпшення нормативно-правового забезпечення системи соціального захисту учасників бойових дій доцільним є вивчення міжнародного досвіду в цій сфері (Письменна, 2019).

Гринько Р.В., Мота А.Ф. та Петrenchенко С.А. у своєму дослідженні звернули увагу на залежність правових механізмів захисту учасників бойових дій та членів їх сімей від економічних можливостей держави. Забезпечення високих соціальних стандартів пов'язане з створенням відповідної економічної системи, де залучене бізнес-середовище повинно забезпечувати як цивільні та і військові потреби. У майбутньому надзвичайно важливим є забезпечення

додаткового соціального захисту резервістів, військовозобов'язаних, добровольців сил територіальної оборони, партизанів, що значно активізує їх участь у забезпеченні національної безпеки (Гринько, 2022).

Спицька К. виділила низку окремих проблем, які виходять за межі нормативно-правового поля, зокрема це стосується осіб, які зникли безвісти, та військовополонених, які брали участь у бойових діях; окремо наголосила на відсутності державних стандартів (протоколів) соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій [32, с. 172].

Недря К.М., вивчаючи зарубіжний досвід соціального захисту учасників бойових дій, відмітив: унікальний досвід Франції, який може бути використаний у нашій країні, він полягає у системі архівного управління та реєстрації, що дозволяє встановити факт та обсяг участі особи в бойових діях, а також її статус як ветерана. Це особливо актуально в контексті проблематичної та непрозорої процедури присвоєння статусу учасника бойових дій та надання відповідних пільг в Україні. А в досвіді Німеччині, особливий інтерес викликає дія закону про допомогу жертвам війни, оскільки переселенці в Україні стикаються з проблемою встановлення зв'язку між їхнім статусом та подіями на сході (Недря, 2020).

Карпа М. та Акімов О. зазначили, що нині в Україні статус ветерана мають близько 1,2 мільйона осіб. Сьогодні українське суспільство ще вчиться поважати захисників країни, а держава продовжує будувати систему соціального захисту та реінтеграції ветеранів. Автори звернули увагу, що на сьогоднішній день відсутній єдиний реєстр ветеранів. На їх думку, для забезпечення автоматичного та прозорого соціального захисту ветеранів, необхідно створити електронну систему, що забезпечить інтероперабельність усіх наявних реєстрів та роботу особистого електронного кабінету ветерана (Карпа, 2023).

Основні напрямки та підходи щодо соціальної реабілітації учасників бойових дій розкрили Журба І., Якушев О., Тернова Л., Самара Н., Присяжненко Ю., які з даною метою провели статистичний аналіз відкритої інформації щодо кількості та структури учасників бойових дій в Україні, членів сім'ї загиблого(померлого), осіб з інвалідністю внаслідок війни та розробили алго-

ритм надання первинної допомоги при посттравматичному стресовому розладі (Журба, 2023).

Ткаченко І.М. відмітила, що розуміння поняття «ветеран» значно різниться в країнах Європи: так, у Великобританії воно включає «усіх колишніх солдатів»; у Франції – тільки «тих, хто бере участь в активних військових місіях та операціях»; у Данії – «військовослужбовців, які беруть участь в іноземних місіях» (Ткаченко, 2019).

Бейкун А., Клачко А. дали наступне визначення поняттю соціальне забезпечення військовослужбовців – «це діяльність держави, яка чітко регламентована чинним законодавством, спрямована на встановлення системи соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних та духовних потреб військовослужбовців». Окрім того, вказують на особливості сутності соціального забезпечення військовослужбовців, які полягають у специфіці військової сфери та соціального статусу військовослужбовця, що потребує особливого соціального захисту, закріпленого державою у законодавстві (Бейкун, 2021).

Незважаючи на значну кількість досліджень присвячених соціальному захисту ветеранів війни та членів їх сімей, автори розходяться у думках щодо визначення самої сутності поняття «соціальний захист ветеранів» а також шляхів їх оптимальної соціально-економічної реінтеграції у цивільне суспільство.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціального захисту ветеранів війни шляхом їх соціально-економічної реінтеграції у цивільне суспільство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо практичну складову соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей в Луцькій міській територіальній громаді. Зокрема, в департаменті соціальної політики Луцької міської ради 19 жовтня 2022 року створений відділ по роботі з ветеранами війни та членами їх сімей, основними завданнями діяльності якого є: фінансова та соціальна підтримка даної категорії населення а також сприяння вирішенню їх соціальних та побутових проблем. А 31 січня 2024 рішенням Луцької міської ради № 55/120 Департамент соціальної політики

Луцької міської ради перейменовано в Департамент соціальної та ветеранської політики Луцької міської ради, чим підкреслено пріоритетність соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей для місцевого самоврядування.

У 2023 році департаментом соціальної та ветеранської політики Луцької міської територіальної громади надавалися 155 видів адміністративних послуг соціального характеру, з них, 14 послуг безпосередньо пов'язані з обслуговуванням ветеранів війни та членів їх сімей («встановлення статусу учасника війни, встановлення статусу члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, забезпечення санаторно-курортними путівками ветеранів війни, видача посвідчення особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, забезпечення відпочинком із проведенням заходів із психологічної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, виплата щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни, призначення та виплата адресної грошової допомоги сім'ям загиблих (померлих) ветеранів війни та зниклих безвісти», тощо...).

У загальній структурі отримувачів соціальних послуг в Луцькій міській територіальній громаді Частка ветеранів війни та членів їх сімей у 2023 році становила 6% (рис. 1). Протягом 2023 року вищевказаний відділ у постійному режимі надавав пільги, комплексні медичні, психологічні та соціальні послуги ветеранам війни та членам їх сімей, зокрема:

- зареєстровано звернення від 197 учасників бойових дій, 18 осіб з інвалідністю внаслідок війни і 52 осіб із числа членів сімей загиблих(померлих) ветеранів війни з метою надання пільг на оплату житлових та комунальних послуг;

- зареєстровано звернення від 237 членів сімей загиблих(померлих) УБД або зниклих безвісти з метою оформлення адресної грошової допомоги на оплату житлових та комунальних послуг, електроенергії;

- оформлено 127 посвідчень «Особа з інвалідністю внаслідок війни» і 78 вкладок до даних посвідчень, 78 нагрудних знаків «Особа з інвалідністю внаслідок війни»;

- оформлено 126 посвідчення «Член сім'ї загиблого(померлого), 14 вкладки до них

Рис. 1. Частка ветеранів війни у загальній структурі отримувачів соціальних послуг в Луцькій міській територіальній громаді у 2023 р., % (Департамент, 2024)

і 27 довідок про встановлення відповідного статусу дітям;

- оформлено 11 заяв на надання санаторно-курортного лікування за кошти державного бюджету;

- здійснено виплати одноразових матеріальних допомог із бюджету Луцької ТГ 37 військовим, які заключили контракти із Збройними Силами України через місцеві центри комплектування на суму 180 тис. грн.;

- прийнято 13 заяв на забезпечення відпочинком з наданням психологічної реабілітації за кошти державного бюджету;

- прийнято 466 заяв на забезпечення відпочинком з наданням психологічної реабілітації за кошти бюджету Луцької ТГ;

- забезпечено відпочинок з наданням психологічної реабілітації за кошти бюджету Луцької ТГ 233 особам на загальну суму 3715 тис. грн.;

- прийнято сім заяв від учасників бойових дій та членів сімей загиблих(померлих) на отримання водійського посвідчення за рахунок коштів бюджету Луцької ТГ;

- забезпечено професійною адаптацією за рахунок коштів місцевого бюджету одна особа з числа ветеранів війни та членів їх сімей на загальну суму 8 тис. грн.;

- прийнято 34 заяви від учасників бойових дій на забезпечення професійною адаптацією за рахунок коштів держбюджету;

- забезпечено професійною адаптацією за рахунок коштів держбюджету сім осіб з числа ветеранів війни та членів їх сімей на загальну суму 76,3 тис. грн., частково забезпечено професійною адаптацією за рахунок коштів держбюджету три особи з числа ветеранів війни та членів їх сімей на суму загальну суму 11,7 тис. грн.;

- надано грошову допомогу на лікування за рахунок бюджету Луцької ТГ 5248 особам на загальну суму 1845 тис. грн.;

- виплачено грошову допомогу на 154 дітей з 117 сімей загиблих(померлих) на загальну суму 2 132,3 тис. гривень, в рамках Програми соціальних виплат дітям;

- надано грошову допомогу на лікування за рахунок бюджету Луцької ТГ 198 особам на загальну суму 650 тис. грн.;

- прийнято документи від 115 осіб для надання матеріальної допомоги за рахунок коштів обласного бюджету сім'ям загиблих УБД, які брали участь у відбитті військової агресії проти України;

- передано 122 висновки і фотографії до департаменту культури Луцької міської ради

для розміщення світлин на пам'ятному фото-стенді «Герої Небесної Сотні-Загинули за Єдність України»;

- здійснено виплату компенсації витрат на автомобільне паливо особі, якій присвоєно звання Герой України з врученням ордену «Золота Зірка» в сумі 30 тис. грн.;

- виплачено адресну грошову допомогу сім'ям 153 загиблих(померлих) УБД на загальну суму 1 540 тис. грн.;

- виплачено до Дня матері допомогу 146 матерям загиблих(померлих) УБД на суму 290 тис. грн.

У 2023 році на обліку в департаменті соціальної та ветеранської політики Луцької ТГ знаходиться 356 осіб із числа членів сімей загиблих(померлих) УБД, в тому числі 168 дітей (Департамент, 2024).

Згідно з розпорядженням міського голови від 22.12.2022 року № 350 при департаменті соціальної та ветеранської політики Луцької міської ради створено «Центр підтримки сімей військовополонених і військовослужбовців, які вважаються зниклими безвісти», який надає правову і психологічну допомогу членам сімей УБД, які вважаються зниклими безвісти внаслідок військових дій.

Протягом 2023 року спеціалістами центру, надано консультативну, правову та психологічну допомогу 170 членам сімей учасників бойових дій, які вважаються зниклими безвісти та підготовлено 114 проєктів звернень до відповідних органів щодо сприяння в розшуку військовослужбовців, які вважаються зниклими безвісти або знаходяться у полоні. Надано допомогу у написанні 161 заяви від їх імені до компетентних органів.

Окрім того, в Луцькій міській територіальній громаді здійснюється виявлення осіб, які потребують паліативної (соціальної і медичної) допомоги. У 2023 році спільними зусиллями комунальної установи «Медичний центр реабілітації учасників бойових дій Луцької міської територіальної громади», департаментом соціальної та ветеранської політики та територіальним центром соціального обслуговування громадян (надання соціальних послуг) послуги паліативної допомоги отримували 93 особи (Департамент, 2024).

Ключовим напрямом діяльності виконавчих органів Луцької міської ради є надання соціальної підтримки ветеранам війни,

які проживають у територіальній громаді. Зокрема, розроблена Комплексна програма соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей на період 2024–2026 років (далі – Програма). Вона охоплює ряд заходів, спрямованих на надання фінансової, соціальної, медичної та психологічної підтримки на місцевому рівні, а також сприяння вирішенню соціальних та побутових проблем. Зокрема, згідно даної програми право на додатковий соціальний захист від Луцької міської ТГ мають:

- учасники бойових дій та члени їх сімей;
- особи з інвалідністю внаслідок бойових дій та члени їх сімей;
- члени сімей загиблих(померлих) учасників бойових дій;
- члени сімей загиблих(померлих) Захисників та Захисниць України;
- члени сімей зниклих безвісти учасників бойових дій та члени сімей військовополонених;
- військовослужбовці, які уклали контракт про проходження військової служби у місцевих територіальних центрах комплектування;
- бійці-добровольці, яким наданий такий статус згідно рішення виконкому Луцької міської ради та члени їх сімей;
- постраждалі учасники Революції Гідності.

Дія даної Програми розповсюджується на вищезазначені категорії осіб, які мають реєстрацію на території Луцької міської територіальної громади. Законодавчі засади для виконання Програми визначаються законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та іншими відповідними законодавчими актами.

Мета Програми включає в себе наступні завдання: надання комплексної допомоги визначеній категорії осіб; підвищення рівня інформованості з питань соціальної підтримки серед цільових груп; поліпшення ефективності взаємодії виконавчих органів міської ради з громадськими організаціями та іншими юридичними особами у сфері підтримки осіб, що входять до зазначених категорій та мають реєстрацію на території Луцької міської територіальної громади.

Досягнення мети даної Програми реалізується через наступні заходи: надання додаткових пільг і соціальних гарантій в доповнення до тих, які передбачені чинним законодавством; забезпечення комплексних медичних, психологічних та соціальних послуг. Детальне ресурсне забезпечення Програми відображене у таблиці 1.

Програма передбачає співпрацю з державними та місцевими органами влади, громадськими організаціями, медичними закладами та іншими установами для досягнення максимального ефекту та забезпечення всебічної підтримки ветеранів війни та їх сімей. Фінансування запланованих заходів буде забезпечуватися за рахунок коштів бюджету Луцької міської територіальної громади.

Департаментом соціальної та ветеранської політики Луцької міськради реалізовані заходи передбачені Комплексною програмою соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей на 2021–2023 роки (рис. 2).

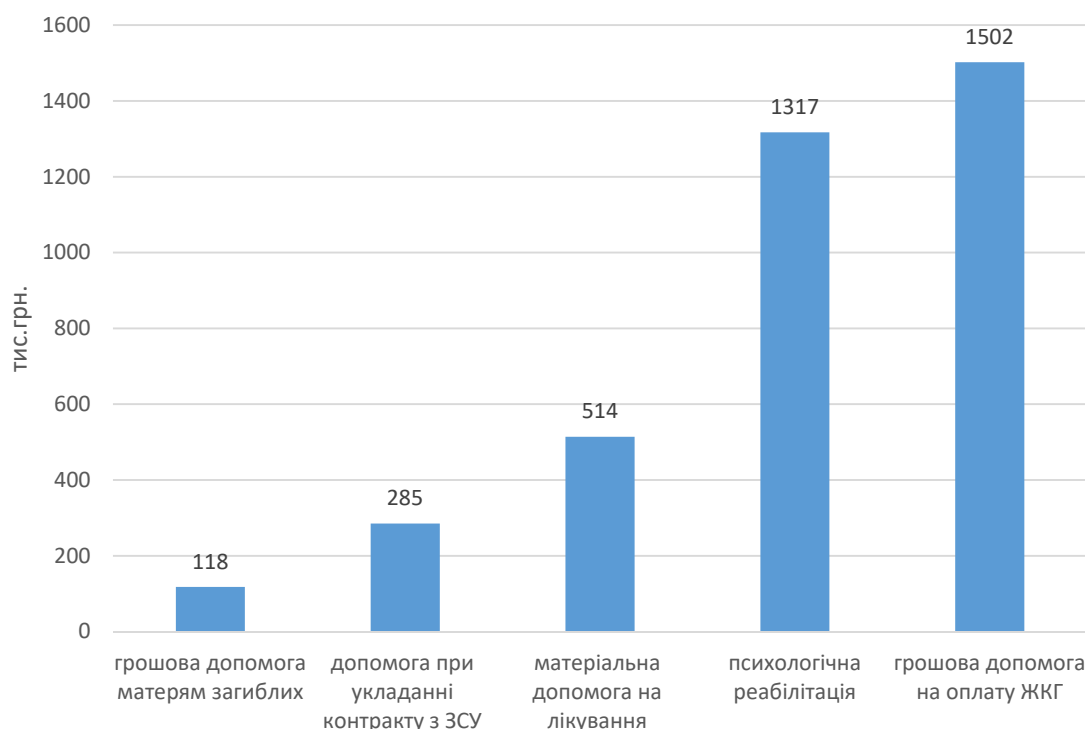
Зокрема, впродовж 2021–2023 років на виконання заходів вказаної Програми департаментом профінансовано 3737,15 тис. грн., з них:

- надано адресну матеріальну допомогу на лікування 261 особі на суму 514 тис. грн;
- надано одноразову грошову допомогу матерям загиблих Захисників до Дня матері на суму 118 тис. грн.;
- з бюджету міста членам сімей загиблих та сім'ям бійців-добровольців виплачена грошова адресна допомога на оплату житлових і комунальних послуг на суму 1502,4 тис. грн.;

Таблиця 1

Ресурсне забезпечення Комплексної програми соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей на 2024–2026 роки

Рік	Обсяг ресурсів, всього	у тому числі з бюджету Луцької міської територіальної громади
2024	84000	84000
2025	98000	98000
2026	111000	111000
Всього	293000	293000

Рис. 2. Реалізовані заходи передбачені Комплексною програмою соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей на 2021–2023 р. (Департамент, 2024)

– проведено виплату одноразової матеріальної допомоги з місцевого бюджету 57 військовослужбовцям, що уклали контракт зі Збройними Силами України через місцеві центри комплектування, на суму 285 тис. грн. (5 тис. грн на кожну особу);

– забезпечено відпочинком із проведенням заходів з психологічної реабілітації 126 осіб на загальну суму 1 317,8 тис. грн. (Департамент, 2024).

Програма соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей на 2024–2026 роки Луцької міської територіальної громади досягне заплановано ефекту лише за умови системного та всеосяжного виконання усіх запланованих заходів щодо медичної, психологічної, соціальної, освітньої, фінансової, юридичної, культурної та інформаційної підтримки їх постійного моніторингу, контролю та корекції.

Отже, соціальний захист ветеранів війни та членів їх сімей в Луцькій міській територіальній громаді є важливим напрямком роботи, що потребує постійного розвитку та вдосконалення. Наразі, необхідно забезпечити належне фінансування, покращити інформування населення про доступні послуги та розширити мережу психологічної та соціальної підтримки для ветеранів та їх родин.

Висновки. Провівши огляд досліджень присвячених проблемам соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, ми сформуваємо власне бачення поняття соціальний захист ветеранів війни – це система заходів та програм, спрямованих на забезпечення прав та гарантій, створення належних умов життя, підтримку соціального та матеріального добробуту осіб, які брали участь у військових діях, їхніх сімей та інших пов'язаних з ними осіб. При цьому, соціальний захист включає надання пільг, допомог, компенсацій, медичного обслуговування, психологічної підтримки, реабілітації, соціального забезпечення, працевлаштування та інших форм підтримки, які допомагають ветеранам інтегруватися в цивільне життя та подолати наслідки участі у бойових діях.

Правове забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей в Україні є комплексною системою, що включає надання пільг, фінансової допомоги, медичного обслуговування та підтримки у сфері освіти та працевлаштування. Нормативно-правова база є громіздкою, суперечливою та потребує

вдосконалення, особливо в плані практичної реалізації.

До основних документів, що регулюють соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей належать: закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про правовий і соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист»; постанова Кабінет Міністрів України: «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей», тощо...

Аналіз зарубіжного досвіду показав низький рівень вітчизняного соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей в порівнянні із аналогічними системами країн, що входять до НАТО. Це спричинено великою кількістю пільгових категорій населення, дефіцитом фінансових ресурсів та низькою ефективністю їх розподілу.

Для України надзвичайно корисним є зарубіжний досвід соціального захисту ветеранів. Зокрема, в українських реаліях можливо перейняти досвід Німеччини, щодо забезпечення ветеранів військової служби правом на роботу в органах державного управління; США – щодо забезпечення членів сімей військовослужбовців першочерговим правом на працевлаштування; Франції – щодо діяльності Спілки асоціації ветеранів; Іспанії – щодо системи моніторингу потреб ветеранів; Ізраїлю – щодо психологічної підтримки ветеранів; Швеції – щодо загальної мілітаризації суспільства, тощо...

У 2023 році департаментам соціальної та ветеранської політики Луцької міської територіальної громади надавалися 155 видів адміністративних послуг соціального характеру, з них, 14 послуг безпосередньо пов'язані з обслуговуванням ветеранів війни та членів їх сімей. У загальній структурі отримувачів соціальних послуг в Луцькій міській територіальній громаді Частка ветеранів війни та членів їх сімей у 2023 році становила 6%. Зокрема, на реалізацію комплексної програми соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей на 2024–2026 роки з бюджету громади планується виділити 293 млн. грн.

З метою підвищення ефективності соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей

необхідно: створити єдиний реєстр всіх категорій ветеранів; розвивати регіональні мережі соціальних центрів для ветеранів; розробляти інклюзивні програми соціальної підтримки для кожного ветерана; надавати комплексну соціальну підтримку (фінансову, матеріальну, психологічну, медичну, тощо); забезпечити повну соціально-економічну реінтеграцію

ветеранів; проводити постійний моніторинг та корекцію програм соціальної підтримки ветеранів.

Перспективи подальших досліджень полягають у формуванні інклюзивних програм соціально-економічної реінтеграції ветеранів війни та членів їх сімей в умовах територіальної громади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бейкун А., Клачко А. Соціальний захист військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення та сутність. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 6. С. 90–94. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/14.pdf> (дата звернення: 11.06.2024).
2. Гринько Р.В., Мота А.Ф., Петриченко С.А. Соціальний захист військовослужбовців в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С. 161–166. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.24>
3. Департамент соціальної та ветеранської політики Луцької міської ради офіційний веб-сайт. URL: <http://www.social.lutsk.ua> (дата звернення: 10.06.2024).
4. Журба І., Якушев О., Тернова Л., Самара Н., Присяжненко Ю. Основні напрямки та підходи щодо соціальної реабілітації учасників бойових дій в сучасних збройних конфліктах. 2023. Ввічливість. Humanitas. № 4. 78–86. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.11>
5. Митько Я.В. Шляхи вдосконалення законодавства, яке визначає правові засади соціального захисту учасників бойових дій. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 2 (1). С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.24>
6. Недря К.М. Соціальний захист ветеранів війн та військових конфліктів у державах романо-германської правової сім'ї (на прикладі Франції та Німеччини). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (105). С. 63–70. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-2-63-70>
7. Письменна О.П., Пінчук Р.С. Правовий захист учасників бойових дій та ветеранів війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. №58. С. 168–172. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.58-1.36>
8. Сербалюк Ю. Соціальний захист військовослужбовців: зміни в умовах воєнного стану. Ввічливість. Humanitas. 2022. № 6. С. 72–79. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.6.11>
9. Спицька К. Правові засади соціального захисту учасників бойових дій в Україні. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 171–181. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2336>
10. Ткаченко І.М. Суб'єктний механізм реалізації соціальної функції держави щодо захисту ветеранів: зарубіжний досвід. *Наукові записки*. серія: право. 2019. № 6. С. 104–110. URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/6_spec_II_2019/104-110.pdf (дата звернення: 11.06.2024).
11. Karpa M., Akimov O. State policy of supporting war veterans in the active phase of combats in Ukraine. *Public Administration and Law Review*. 2023. № 4(16). P. 4–10. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-4-4-10>

REFERENCES:

1. Beikun, A., Klachko, A. (2021). Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv: normatyvno-pravove zabezpechennia ta sutnist [To define the concept and essence of accounting and registration discipline in police activity of police station officers]. *Pidpriemstvo, hospodarstvo i parvo – Entrepreneurship, Economy and Law*. 6. 90–94. Retrieved from <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/14.pdf> [in Ukrainian].
2. Hrynko, R.V., Mota, A.F. & Petrychenko, S.A. (2022). Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv v umovakh voiennoho stanu [Social protection of servicemen under the conditions of martial law]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*. 3. 161–166. Retrieved from <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.24> [in Ukrainian].
3. Departament sotsialnoi ta veteranskoj polityky Lutskoi miskoi rady ofitsiyni sait [Department of Social and Veteran Policy of Lutsk City Council official web-site]. (n.d.). [social.lutsk.ua](http://www.social.lutsk.ua/). Retrieved from URL: <http://www.social.lutsk.ua/> [in Ukrainian].
4. Zhurba I., Yakushev O., Ternova L., Samara N., Prysiazhnenko Y. Osnovni napriamky ta pidkhody shchodo sotsialnoi rehabilitatsii uchasykyv boiovykh dii v suchasnykh zbroinykh konfliktakh [The main directions and approaches to social rehabilitation of combat participants in current armed conflicts]. *Vvichlyvis – Humanitas*. 4. 78–86. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.11> [in Ukrainian].

5. Mytko, Ya.V. (2019). Shliakhy vdoskonalennia zakonodavstva, yake vyznachaie pravovi zasady sotsialnoho zakhystu uchashnykiv boiovykh dii [Ways to improve legislation, what determines the legal basis of social protection battle participants]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava – Scientific Bulletin of Public and Private Law*. 2(1). 154–159. Retrieved from <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.24> [in Ukrainian].
6. Nedria, K.M. (2020). Sotsialnyi zakhyst veteraniv viin ta viiskovykh konfliktiv u derzhavakh romano-hermanskoj pravovoi simi (na prykladi Frantsii ta Nimechchyny) [Social security of war and military conflicts veterans in in the states of the Romano-Germanic legal family (on the example of France and Germany)]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2(105). 63–70. Retrieved from <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-2-63-70> [in Ukrainian].
7. Pysmenna, O.P. & Pinchuk, R.S. (2019). Pravovy zakhyst uchashnykiv boiovykh dii ta veteraniv viiny [Legal protection of the participants of the fighting and war veterans]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Uzhhorod National University Herald*. 58. 168–172. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2307-3322.58-1.36> [in Ukrainian].
8. Serbaliuk, Yu. (2022). Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv: zminy v umovakh voiennoho stanu [Social protection of military servants: changes in the conditions of the martial state]. *Vvichlyvis – Humanitas*. 6. 72–79. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.6.11> [in Ukrainian].
9. Spyska, K. (2022). Pravovi zasady sotsialnoho zakhystu uchashnykiv boiovykh dii v Ukraini [Legal principles of social protection participants of combat in Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk – Law Herald*. 2. 171–181. Retrieved from <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2336> [in Ukrainian].
10. Tkachenko, I.M. (2019). Sub'iektnyi mekhanizm realizatsii sotsialnoi funktsii derzhavy shchodo zakhystu veteraniv: zarubizhnyi dosvid [Subject mechanism of implementation of the social function of the state for the protection of veterans: foreign experience]. *Naukovi zapysky. seriia: parvo – Scientific notes. series: law*. 6. 104–110. Retrieved from https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/6_spec_II_2019/104-110.pdf [in Ukrainian].
11. Karpa, M. & Akimov, O. (2023). State policy of supporting war veterans in the active phase of combats in Ukraine. *Public Administration and Law Review*. 4. 4–10. Retrieved from <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-4-4-10> [in Romania].